

Sygn. akt I ACa 562/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 16 listopada 2017 r.

Sąd Apelacyjny w Katowicach I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący :	SSA Tomasz Ślęzak
Sędziowie :	SA Małgorzata Wołczańska (spr.) SO del. Tomasz Opitek
Protokolant :	Agnieszka Szymocha

po rozpoznaniu w dniu 16 listopada 2017 r. w Katowicach

na rozprawie

sprawy z powództwa M. J.

przeciwko (...) Spółce Akcyjnej w W.

o zapłatę

na skutek apelacji obu stron

od wyroku Sądu Okręgowego w Częstochowie

z dnia 8 marca 2017 r., sygn. akt I C 25/16

1) zmienia zaskarżony wyrok:

a) w punkcie 1. i 2. o tyle, że zasądzoną w punkcie 1. kwotę 40 000 zł podwyższa do 43 000 (czterdziestu trzech tysięcy) złotych, a ponadto zasądza od pozwanej na rzecz powoda 15 000 (piętnaście tysięcy) złotych, z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 10 czerwca 2016 r.,

b) w punkcie 3. o tyle, że zasądzoną w nim kwotę podwyższa do 6 910 (sześciu tysięcy dziewięciuset dziesięciu) złotych,

c) w punkcie 4. o tyle, że zasądzoną w nim kwotę podwyższa do 560,13 (pięciuset sześćdziesięciu i 13/100) złotych,

d) w punkcie 5. o tyle, że zasądzoną w nim kwotę obniża do 186,70 (stu osiemdziesięciu sześciu i 70/100) złotych;

2) oddala apelację powoda w pozostałej części i apelację pozwanej w całości;

3) zasądza od pozwanej na rzecz powoda 3 600 (trzy tysiące sześćset) złotych tytułem kosztów postępowania apelacyjnego.

SSO del. Tomasz Opitek	SSA Tomasz Ślęzak	SSA Małgorzata Wolczańska
------------------------	-------------------	---------------------------

Sygn. akt I ACa 562/17

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Okręgowy w Częstochowie zasądził od (...) Spółki Akcyjnej w W. na rzecz M. J. 40 000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 8 września 2015 r. do dnia 31 grudnia 2015 r. i dalszymi ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 1 stycznia 2016 r., w pozostałej części powództwo oddalił oraz orzekł o kosztach procesu, w tym o nieuiszczonych kosztach sądowych.

Sąd Okręgowy ustalił, iż w dniu 29 września 2005 r. w wyniku wypadku drogowego zmarł brat bliźniak powoda - J. J. (1). Powód był również uczestnikiem tego wypadku i jego wyniku doznał ciężkich obrażeń ciała w postaci urazu wielonarządowego: stłuczenia głowy z krwiakiem podtwardówkowym okolicy czołowo - potylicznej lewej, złamań kości twarzoczaszki, ubytku zębów 11 i 21 – ego, obustronnego stłuczenia puc z niewydolnością oddechową wymagającą respiratoroterapii, złamania trzonu prawej kości promieniowej z przemieszczeniem, które to obrażenia zostały uznane za ciężki uszczerbek na zdrowiu i stanowiący chorobę realnie zagrażającą życiu. Sąd Rejonowy w Myszkowie w sprawie o sygnaturze II K 459/05 skazał prawomocnym wyrokiem z dnia 5 października 2005 r. sprawcę tego wypadku G. K. na karę 2 lat pozbawienia wolności warunkowo zawieszoną na okres lat 4 oraz karę grzywny. G. K. w chwili zdarzenia prowadził samochód marki (...), nr rej. (...), posiadającym polisę ubezpieczeniową w (...) S.A. w W..

Utrata brata dla powoda M. J. była ogromną tragedią, przygnębiła go, spowodowała załamanie psychiczne. Powód dotkliwie odczuł stratę brata bliźniaka, gdyż do dnia wypadku bracia wspierali się, razem mieszkali, spędzali wspólnie wolny czas, święta oraz wakacje, mieli identyczne zainteresowania, wspólnych znajomych. Byli swoimi najlepszymi i najbliższymi przyjaciółmi. Powód, po stracie brata bliźniaka, nie potrafił sobie ułożyć życia zarówno w sferze prywatnej jak i zawodowej – od dnia śmierci brata dziewięciokrotnie zmieniał pracę. Bezpośrednio po śmierci brata cierpiał zarówno fizycznie jak i psychicznie, towarzyszyły mu zawroty głowy, osłabienie, był powolny i apatyczny. Śmierć J. J. (1) miała niebagatelny wpływ na dalsze życie i aktywność powoda. Zaburzyła ona jego funkcjonowanie w zakresie tak jednostkowym jak i społecznym. Między braćmi istniała specyficzna więź, bliższa niż przeciętnie pośród rodzeństwa. Po śmierci brata u powoda wystąpiły zaburzenia stresowe pourazowe, które przeszły w trwałą zmianę osobowości po przeżyciu sytuacji ekstremalnej. U powoda występowało jednostajne obniżenie nastroju, pojawiło się u niego zaburzenia typu neurologicznego. Powód odczuwał niepokoje i lęki – był niestabilny emocjonalnie. Śmierć brata obniżyła aktywność życiową powoda, wystąpiły u niego zaburzenia adaptacyjne związane z przebyciem reakcji żałoby po stracie osoby bliskiej. Reakcje emocjonalne zakłócały codzienne funkcjonowanie powoda, w rezultacie nie potrafił on nawiązać nowych bliskich relacji z innymi ludźmi. Bracia M.

i J. J. (2) byli silnie emocjonalnie związani, do dnia dzisiejszego powód odczuwa ogromną stratę po śmierci brata bliźniaka. Ponadto nagła śmierć brata spowodowała w życiu powoda ogromny stres i przygnębienie. Doszło także do zmian w sferze emocjonalnej. Bezpośrednio po zdarzeniu miał problemy ze snem, wycofał się z aktywności towarzyskiej, miał problemy z koncentracją. Śmierć brata miała także wpływ na funkcjonowanie rodziny prokreacyjnej powoda, który zbyt pochopnie wstąpił w związek małżeński, który szybko się rozpadł.

Opisany stan faktyczny Sąd Okręgowy ustalił na podstawie załączonych do akt sprawy dokumentów, przede wszystkim akt szkody oraz wyroku Sądu Rejonowego

w M. z dnia 5 października 2006 r., sygn. akt II K 459/05. Nadto Sąd oparł się, na ocenionych jako wiarygodne zeznaniach powoda oraz świadków: jego matki J. J. (3)

i siostry A. K. wskazując, iż zeznania te były zgodne z treścią opinii biegłego sądowego z zakresu psychologii E. D. i biegłego sądowego z zakresu psychiatrii D. S..

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd I instancji stwierdził, że usprawiedliwione co do zasady było żądanie powoda w zakresie zasądzenia zadośćuczynienia na podstawie art. 448 k.c. w związku z art. 24 k.c., gdyż brat powoda zmarł przed wejściem w życie art. 446 § 4 k.c., czyli przed 3 sierpnia 2008 r., zatem przepis ten nie może mieć zastosowania do zdarzenia zaistniałego w dniu 29 września 2005 r. Jednakże spowodowanie śmierci osoby bliskiej przed dniem wejścia w życie ustawy z dnia 30 maja 2008 r. o zmianie ustawy

– Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. nr 116, poz. 731) mogło stanowić naruszenie dóbr osobistych najbliższych członków rodziny zmarłego i uzasadniać przyznanie im zadośćuczynienia na podstawie art. 448 k.c. W takim wypadku najbliższemu członkowi rodziny zmarłego przysługuje na podstawie art. 448 k.c. w związku z art. 24 § 1 k.c. zadośćuczynienie pieniężne za doznaną krzywdę, gdy śmierć nastąpiła na skutek deliktu, który miał miejsce przed dniem 3 sierpnia 2008 r. Wskazał Sąd, że katalog dóbr osobistych, do którego odwołuje się art. 23 k.c., ma charakter otwarty. Do katalogu dóbr osobistych niewymienionych wprost w art. 23 k.c. należy np. pamięć o osobie zmarłej, prawo do intymności i prywatności życia, a także prawo do życia rodzinnego i utrzymywania więzi rodzinnej stanowi dobro osobiste członków rodziny i podlega ochronie na podstawie art. 23 i art. 24 k.c. W konkretnym stanie faktycznym spowodowanie śmierci osoby bliskiej może stanowić naruszenie dóbr osobistych członków jej rodziny i uzasadniać przyznanie im zadośćuczynienia na podstawie art. 448 k.c. Uznał też Sąd Okręgowy, iż więź pomiędzy powodem a jego bratem bliźniakiem miała charakter szczególnej więzi, typowej dla bliźniaków. Zmarły brat był dla powoda wsparciem i jedynym jego przyjacielem. Zerwanie więzi z bratem spowodowało żalobę powoda, której elementem było pogorszenie stanu zdrowia psychicznego trwające do dnia dzisiejszego. W ocenie Sądu odpowiednią do skali negatywnych przeżyć związanych ze śmiercią brata powoda sumą z tytułu zadośćuczynienia powinna być kwota 47 000 zł, przy czym wobec uwzględniając że pozwany zakład wypłacił powodowi 7 000 zł, zasądzeniu podlegała kwota 40 000 zł. Dalej idące żądanie zostało uznane za nieuzasadnione z uwagi na znaczny upływ czasu, który spowodował zmniejszenie rozmiaru krzywdy. Odsetki ustawowe za opóźnienie zostały zasądzone, z powołaniem na art. 481 § 1 k.c., od dnia 8 września 2015 r., kiedy to pozwana zakończyła postępowanie likwidacyjne wypłacając powodowi 7 000 zł.

Orzeczenie o kosztach procesu uzasadnione zostały przez Sąd Okręgowy treścią art. 100 k.p.c. i wyrażoną tam zasadą stosunkowego rozdzielenia kosztów, przy przyjęciu że powód wygrał proces w 51 %. W zakresie nieuiszczonych kosztów sądowych powołane zostały przepisy art. 113 ust. 1 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. z 2005 r., nr 167, poz. 1398 ze zm.).

Wyrok został zaskarżony przez obie strony. Powód domagał się zmiany zaskarżonego orzeczenia w części oddalającej powództwo co do kwoty 18 000 zł wraz z należnymi odsetkami od kwoty 3 000 zł od dnia 8 września 2015 r. i od kwoty 15 000 zł od dnia wniesienia pozwu przez uwzględnienie powództwa w tym zakresie. Skarżący zarzucił naruszenie prawa materialnego, a to art. 448 k.c. w zw. z art. 24 § 1 k.c. i art. 23 k.c. przez jego błędną wykładnię i przyjęcie, że zasądzona na rzecz powoda kwota 40 000 zł

(do łącznej 47 000 zł) tytułem zadośćuczynienia jest adekwatna do rozmiaru krzywdy powoda podczas gdy w świetle zgromadzonego materiału dowodowego uzasadnione jest zasądzenie kwoty 58 000 zł (do łącznej 65 000 zł). Natomiast pozwana zaskarżyła ten wyrok ponad zasądzoną kwotę 20 000 zł wraz należnymi odsetkami ustawowymi i w tym zakresie domagała się zmiany zaskarżonego orzeczenia przez oddalenie powództwa ewentualnie uchylenia wyroku i przekazania sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania. Pozwana zarzuciła naruszenia prawa materialnego przez jego błędną wykładnię, a to art. 448 k.c. w zw. z art. 23 k.c. i art. 24 § 1 k.c. w zakresie przyjęcia odpowiedniej kwoty zadośćuczynienia, sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego materiału dowodowego przez wadliwe przyjęcie zakresu bólu i cierpienia powoda w związku ze śmiercią brata, dowolne ustalenie wysokości zadośćuczynienia i znaczne przekroczenie oceny wielkości krzywdy powoda.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja powoda, który dążył do podwyższenia należnego mu zadośćuczynienia zasługuje na uwzględnienie, co jednocześnie przesądza o bezzasadności apelacji strony pozwanej, która zmierzała do obniżenia zasądzonego na rzecz powoda świadczenia. W pierwszej kolejności stwierdzić należy, iż istotne dla rozstrzygnięcia sprawy okoliczności

faktyczne zostały ustalone przez Sąd Okręgowy niewadliwie. Dokonane ustalenia mają oparcie w zgromadzonym materiale dowodowym w postaci dowodów z dokumentów, zeznań świadków i powoda oraz opinii biegłych. Zgodzić się trzeba z Sądem I instancji, iż zeznaniom powoda i świadków nie można odmówić wiarygodności, zaś wnioski wynikające z opinii biegłych psychologa oraz psychiatry nie zostały skutecznie zakwestionowane. Przedstawione dowody, ocenione pod kątem zasad z art. 233 § 1 k.p.c., dawały zatem podstawę do dokonania istotnych ustaleń faktycznych o treści przyjętej przez Sąd Okręgowy. Z tego względu Sąd Apelacyjny ustalenia te przyjmuje za własne. Zgodzić się natomiast należy z powodem, że w realiach sprawy przyznane mu zaskarżonym wyrokiem zadośćuczynienie za krzywdę związaną ze śmiercią brata jest w sposób istotny nieadekwatne do rozmiaru tejże krzywdy. Niezbędna jest więc w tym zakresie, w uwzględnieniu apelacji powoda, zmiana orzeczenia Sądu Okręgowego, gdyż narusza ono przepisy prawa materialnego, a to art. 448 k.c. w zw. z art. 24 § 1 k.c. w postaci upatrywanej przez powoda.

Podkreślić należy, że roszczenie najbliższych członków rodziny zmarłego

o przyznanie odpowiedniej sumy tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę, poniesioną w związku z naruszeniem ich dobra osobistego w postaci poszanowania więzów rodzinnych, wywodzone z treści powołanych przepisów, zmierza do zaspokojenia szkody o charakterze niemajątkowym. Niedający się ściśle wymierzyć charakter owej krzywdy sprawia, że ustalenie stosownej sumy nastręcza trudności. Jednakże nie budzi wątpliwości to, że każda sprawa winna być rozpatrywana przez pryzmat indywidualnych okoliczności danego wypadku. W orzecznictwie wskazuje się, że na wysokość zadośćuczynienia (rozmiar krzywdy) mają wpływ takie okoliczności jak: dramatyzm doznań bliskich zmarłego, poczucie osamotnienia, cierpienia moralne i wstrząs psychiczny wywołany śmiercią osoby najbliższej, rola jaką w rodzinie pełniła osoba zmarła, rodzaj

i intensywność więzi łączącej poszkodowanego ze zmarłym, wystąpienie zaburzeń będących skutkiem śmierci, stopień w jakim bliscy zmarłego będą umieli odnaleźć się w nowej rzeczywistości i zdolność do jej zaakceptowania, leczenie doznanej traumy, wiek poszkodowanego (por. np.: wyroki Sądu Najwyższego z dnia 14 stycznia 2011 r., I PK 145/10 oraz z dnia 3 czerwca 2011 r., III CSK 279/10, LEX nr 898254). Zaprezentowane wyliczenie jest przykładowe, dla przyznania zadośćuczynienia nie jest też konieczne, aby wystąpiły jednocześnie wszystkie wymienione okoliczności. Różne także może być ich natężenie. Należy nadto mieć na uwadze, że zadośćuczynienie powinno przedstawiać odczuwalną wartość ekonomiczną, tak aby nie doszło do deprecjacji krzywdy, którą ma ono łagodzić. Zasadniczą funkcją zadośćuczynienia jest bowiem funkcja kompensacyjna, gdyż jego celem jest złagodzenie cierpienia wywołanego utratą osoby bliskiej. Zatem, aby ten cel osiągnąć świadczenie z tego tytułu musi stanowić odczuwalną wartość ekonomiczną. Śmierć osoby bliskiej to ogromna dolegliwość psychiczna dla członka rodziny zmarłego, a jej skutki rozciągają się na całe jego dalsze życie. Nie ma więc racji pozwana wywodząc, iż zadośćuczynienie ma rekompensować „tylko naruszenie dobra osobistego istniejącego

w chwili naruszenia i nie obejmuje krzywdy związanej ze zdarzeniami przyszłymi”. Zaakcentować również należy, że właśnie w przypadku powoda, mimo upływu znacznego czasu od śmierci brata, w sferze emocjonalnej nadal silnie są odczuwane przez niego skutki tego zdarzenia. Mimo też podejmowanej terapii psychologiczno - psychiatrycznej powód przeżywa żalobę, co do tej pory upośledza jego funkcjonowanie społeczne w sferze zawodowej i rodzinnej. Nagła, w tragicznych okolicznościach śmierć brata, której powód był świadkiem i kiedy jego własne życie było zagrożone, wywarła swoiste piętno na dalszym życiu powoda tak w sferze osobistej jak i zawodowej. Powód wielokrotnie zmieniał pracę, szybko zawarł związek małżeński i równie szybko doszło do zerwania więzi małżeńskiej. Powód wycofał się z życia towarzyskiego i wiedzie de facto samotne życie. Do tej pory cierpi na bezsenność, odczuwa lęk, napięcie, myślami wraca do zmarłego brata. Poza sporem nadto musi być, w świetle dokonanych ustaleń faktycznych, iż powoda łączyła ze zmarłym bratem bliźniakiem wyjątkowa, głęboka i pozytywna więź emocjonalna. Jej zerwanie skutkowało ogromną krzywdą i cierpieniami powoda, które - jak wskazano - trwają do dziś. Zaznaczyć w tym miejscu należy, iż zazwyczaj znaczny upływ czasu od utraty osoby bliskiej powoduje, że pozostali członkowie rodziny przywykają do zmienionych warunków życia rodzinnego, przechodząc przez zasadniczy czas żałoby kończący się po paru tygodniach bądź najdalej miesiącach. Upływ czasu, zazwyczaj bowiem, osłabia skalę negatywnych emocji i przeżyć związanych z utratą osoby bliskiej, a co nie jest obojętne dla miarkowania należnego zadośćuczynienia. Jak już jednak nadmieniono o wysokości zadośćuczynienia decydują konkretne okoliczności danej sprawy. Okoliczności niniejszej sprawy, wyżej przedstawione, są natomiast takie, iż przeżywanie przez powoda żałoby po utracie brata, mimo upływu wielu lat

od tej tragedii i szukania przez powoda fachowej pomocy, się nie zakończyło. Ten fakt powoduje, iż stanowisko Sądu Okręgowego co do ustalenia wysokości należnego powodowi zadośćuczynienia, które Sąd ten miarkował wobec upływu czasu od śmierci brata powoda okazało się nietrafne, gdyż upływ czasu, w indywidualnych okolicznościach tej sprawy, nie mógł ważyć na obniżeniu przysługującego powodowi świadczenia. Rozmiar krzywdy powoda, cały czas mocno przez niego odczuwanej, wymaga wyższej, niż ustalona zaskarżonym wyrokiem rekompensaty, tak aby przyznane zadośćuczynienie mogło spełnić swoją funkcję kompensacyjną.

Odpowiednią sumą, w realiach sprawy, w ocenie Sądu Apelacyjnego, będzie kwota ostatecznie żądana przez powoda w apelacji czyli 65 000 zł. Przy uwzględnieniu wypłaconej, w toku postępowania likwidacyjnego przez pozwaną tytułem zadośćuczynienia na rzecz powoda kwoty 7 000 zł, uzasadniało to podwyższenie zasądzonego na rzecz powoda świadczenia do 58 000 zł. Opisane względy skutkowały zmianą zaskarżonego wyroku w sposób określony w punkcie 1 niniejszego orzeczenia, która nadto uwzględniała, że przed wystąpieniem na drogę sądową powód domagał się zadośćuczynienia w kwocie 50 000 zł, a z żądaniem przewyższającym tę sumę wystąpił dopiero wnosząc pozew. Z tej przyczyny odsetki ustawowe za opóźnienie od dalszej kwoty 15 000 zł (czyli ponad pierwotnie żądaną sumę 50 000 zł) zasądzono od daty doręczenia odpisu pozwu, a nie wniesienia pozwu jak żądał powód. Zmiana zaskarżonego wyroku co do żądania głównego pociągała za sobą zmianę rozstrzygnięcia co do kosztów procesu, w tym odnośnie do nieuiszczonych kosztów sądowych. O kosztach tych orzeczono w myśl zasady oraz wysokości kosztów przyjętych przez Sąd Okręgowy, przy zmienionym stosunku wygranej sprawy przez powoda. Ostatecznie bowiem powód wygrał sprawę w ok. 75 % (przed Sądem I instancji dochodził kwoty 78 000 zł).

Wyrok Sądu Apelacyjnego, w części w jakiej został w uwzględnieniu apelacji powoda zmieniony, uzasadnia art. 386 § 1 k.p.c., zaś w pozostałym zakresie dotyczącym oddalenia apelacji powoda oraz w całości apelacji pozwanej - art. 385 k.p.c. Z uwagi na to, że powód w postępowaniu apelacyjnym uległ tylko co do nieznaczącej części żądania (tj. co do odsetek) zasądzono na jego rzecz od pozwanej zwrot całości poniesionych przez niego na tym etapie procesu kosztów, a to w zakresie opłaty od apelacji w wysokości 900 zł oraz kosztów zastępstwa procesowego w wysokości 2 700 zł ustalonych stosownie do § 2 pkt 5) w zw. z § 10 ust. 1 pkt 2) rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r.

w sprawie opłat za czynności adwokackie w brzmieniu nadanym mu rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. zmieniającym rozporządzenie

w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz. U. z 2015 r., poz. 1800 oraz z 2016 r., poz. 1668) – art. 100 zd. 2 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c.

SSO del. Tomasz Opitek	SSA Tomasz Ślęzak	SSA Małgorzata Wołczańska
------------------------	-------------------	---------------------------